

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»**

ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(17 листопада 2018 року)**

№46

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
**«ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

17 листопада 2018 року

Вип. 46

Збірник наукових праць

Переяслав-Хмельницький – 2018

УДК 001(477)«19/20»
ББК 72(4Укр)63
В 54

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Вип. 46. – 519 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Базалук О.О. – доктор філософських наук, професор

Доброскок І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Скляренко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Солопко І.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

©Автори статей

©Рада молодих учених університету

©ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Давидов О.В., Тарасова Т. Геоморфологічна характеристика подів поширених в межах Асканійсько-Мелітопольської алювіальної плоскої рівнини. 2015.
2. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Непша О.В. та ін. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоecологічний стан: монографія. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 308 с.
3. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Воронка В.П., Гришко С.В., Стецишин М.М., Прохорова Л.А., Сурядна Н.М., Непша О.В., Зав'ялова Т.В., Бондарець Д.С., Сапун Т.О. Фізична географія Запорізької області. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 200 с.
4. Евдокимова Т.И., Быковская Т.К. Почвы подовых понижений юга Украины. М.: Издательство Московского университета, 1985. 96 с.
5. Слюта В.Б., Гнида А.С., Райська А.Ю. Деякі особливості морфології подів як окремих форм западинного рельєфу // Наукові записки СумДПУ імені А.С.Макаренка. Географічні науки. 2018. Вип. 9. С.124-130.
6. Степова зона України. Географічне положення. Геологічні особливості. Корисні копалини. Рельєф. URL: http://geoknigi.com/book_view.php?id=814 (дата звернення 17.11.2018).

УДК [55:904]:316.64(477.64)

*Лариса Прохорова, Наталія Іщенко
(Мелітополь)*

РОЛЬ ГЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ У ФОРМУВАННІ ГЕОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ НАСЕЛЕННЯ

Геологічні пам'ятки природи – це унікальні геологічні об'єкти, які мають наукове, природне і естетичне значення. В даній статті ми мали спробу визначити роль та значення геологічних пам'яток природи для геологічної освіти населення.

Ключові слова: *геологічна пам'ятка природи, геологія, геологічна освіта, геологічний туризм.*

Geological monuments of nature are unique geological objects that have a scientific, natural and aesthetic value. In this article we tried to determine the role and significance of geological nature monuments for the geological education of the population.

Key words: *geological nature monument, geology, geological education, geological tourism.*

Геологія, як наука, постає однією з фундаментальних, що формує знання людини відносно історії планети Земля. Саме геологія надає нам знання щодо послідовного формування суходолу та океанів; гірських порід та мінералів; змін клімату та утворення різних форм рельєфу; розвиток і функціонування в часу та просторі літосфери, атмосфери, гідросфери та біосфери – тобто геологічний літопис Землі, відображений в геологічних утвореннях, різних за віком та походженням [7,с.177-179; 12,с.238-240].

Формування комплексних геологічних знань має велике значення для уявлення процесів та явищ на планеті. Велике значення цим комплексним знанням потрібно приділяти ще з шкільних років, коли закладається система поглядів людини, його духовні та моральні цінності. Бо саме бережливе ставлення до природи, розуміння логічних наслідків того чи іншого людського діяння формує у свідомості школяра той набір цінностей, що мотивує його діяльність та відношення до світу у дорослому житті. Але, на жаль, базова шкільна програма не приділяє увагу геологічній освіті, не дає необхідних геологічних знань. Питання з геології локально висвітлені в програмах з природознавства, географії, частково біології,

частково економіки. Але це не достатньо для формування цілісної картини утворення світу, геологічного світогляду [8,с.110-211; 15,с.179-182].

З урахуванням складності деяких питань історичної, динамічної геології, мінералогії, літології є необхідність перенесення цих знань в більш цікавій, більш адаптованій формі до широкого кола людей, школярів, студентів не геологічних напрямів освіти, а саме у формі геологічного туризму. Донесення геологічної інформації у більш адаптованій формі для учасників екскурсій у природу надає можливість давати пояснення природним процесам і явищам, описувати найбільш цікаві геологічні об'єкти, формувати геолого-екологічне свідоме відношення до процесів, що відбувалися на Землі в минулому й відбуваються зараз [5,с.401-402; 14,с.208-211].

Запорізька область у переліку своїх геологічних об'єктів, що можуть стати цінними для геологічного туризму, займає почесне місце. З точки зору ландшафтної цінності та геологічної значущості нами було визначено декілька найбільш цікавих геолого-геоморфологічних об'єктів.

Бельмак-Могила (Горіла) – найвища точка Приазовської височини в межах Запорізької області, висота якої сягає 324 м над рівнем моря. Приазовська височина взагалі характеризується повсюдним оголенням кристалічних порід Українського щита – магматитів, гранітів, і представлена скельними останцями, що мають вигляд куполоподібних пагорбів. Бельмак-Могила має геоморфологічну форму горбу-останця як результат денудаційних процесів кристалічних порід докембрію, та являє собою релікт пізньомезозойської поверхні вирівнювання (пенеплену). Геологічна цінність постає в наявності сірих плагіогранітів шевченківського комплексу та рожевих гранітів і магматитів анадольського комплексу [2,с.41; 13,с.183].

Кварцитові скелі або Вуха віслюка, як називають їх жителі місцевих сіл, являють собою один з естетичних ландшафтів Запорізького краю і вважається заповідною територією з 1972 року. У середній течії річки Берда, продовж 200 м, над оточуючим рельєфом височіють вертикальні скелі, створені денудацією кристалічних порід центральноприазовської серії [11,с.262]. Вузькі виходи кварцитів у вигляді гребенів представлені породами від світло-сірих до білих кольорів, тріщинуваті, слюдисті, плитчасті, що формують дивовижний та мальовничий краєвид місцевості [13,с.183].

Скеля Сова Пименова – являє собою окремих гранітний моноблок, що входить до складу Бердянського гранітного масиву. Має включення ільменіту та рутилу, що надає цьому ерозійно-денудаційному останцю не лише геологічну мальовничість, але й петрологічне значення [11,с.264; 13,с.183].

Солодкий лиман – це унікальне природне урочище правобережної заплави річки Берди в місці впадання у Азовське море. Урочище Солодкий лиман, з загальною площею у 25 га, з 1972 року оголошено пам'яткою природи. До території урочища входить заплавна частина річки Берди з солонуватими та прісними озерами, що розташовані поруч. Урочище Солодкий лиман постає як унікальний гідро-геоморфологічний комплекс з солоністю від 4 до 6 мг/л та водою злегка сіруватого кольору. Такий колір обумовлено наявністю лікувальної грязі, високим ступенем вмісту хлориду натрію і великою кількістю сульфатів [11,с.263; 13,с.183].

Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Кам'яна могила над р. Молочна». Пам'ятку створено розпорядженням Ради міністрів Української РСР від 07.08.63 року за № 1180-р. Рішенням Запорізького облвиконкому від 25.09.84 № 315 внесено зміни щодо площі пам'ятки природи. Пам'ятка природи входить до складу природно-заповідного фонду України і охороняється як національне надбання, щодо якої встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання. Пам'ятка природи загальною площею 15 гектарів розташована на відстані 1 км від с. Терпіння на території Мирненської селищної ради Мелітопольського району Запорізької області і перебуває у користуванні Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила» [16].

Основними завданнями пам'ятки природи «Кам'яна могила над р. Молочна» є:

- створення умов для збереження у природному стані рідкісних у науковому та естетичному відношенні геологічних утворень;
- поширення екологічних знань серед населення регіону;
- підтримання загального екологічного балансу у регіоні [16].

Дана геологічна пам'ятка природи є класичним прикладом для геологічного та краєзнавчого туризму шкільної та студентської молоді на території і об'єкти природно-заповідного фонду України [4,с.15-18; 6,с.60-61; 9,с.61-62; 10, с.45-47].

Організація і проведення туристських геологічних походів та геологічного туризму дає змогу прищеплювати основи геологічних знань, формувати геологічний світогляд, проводити національне-патріотичне виховання молоді. Геологічний туризм має на меті також проведення краєзнавчих та екологічних досліджень свого рідного краю [3,с.44-47; 5,с.401-402].

Територія Запорізької області багата на геологічні та комплексні пам'ятки природи. Але незважаючи на потужний природно-географічний туристсько-ресурсний та значний рекреаційний потенціал (курорт Бердянськ) туристсько-екскурсійна діяльність фактично не розвинена. Натепер ситуація залишається незмінною. Такі невтишні висновки підкріплені відсутністю відповідної туристської інфраструктури – об'єктів розміщення та об'єктів харчування. В деяких селах відсутні продуктові магазини, медичні пункти. Тому геологічні об'єкти та пам'ятки залишаються недоступні для масового загалу туристів [4,с.15-18; 11,с.262-265; 13,с.182-184].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Непша О.В. та ін. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоекологічний стан: монографія. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 308 с.
2. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Воронка В.П., Гришко С.В., Стецишин М.М., Прохорова Л.А., Сурядна Н.М., Непша О.В., Зав'ялова Т.В., Бондарець Д.С., Сапун Т.О. Фізична географія Запорізької області. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 200 с.
3. Даценко Л.М., Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Самек Ю.І. Місце екскурсій і походів у вивченні корисних копалин в шкільному курсі географії // Географія та екологія: наука і освіта. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Географія та екологія: наука і освіта», 17-18 квітня 2008 р. Умань: СПД Сочинський, 2008. С. 44-47.
4. Донець І.А., Іванова В.М., Кондратенко А.І., Непша О.В., Стецишин М.М. Туристсько-рекреаційний потенціал Мелітопольського району Запорізької області // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі: збірник наукових праць. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2017. С.15-18.
5. Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Прохорова Л.А. Туристський похід з учнями по вивченню геології рідного краю // Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції. – Баку-Ужгород-Дрогобич: Посвіт, 2017. – С. 401-403.
6. Іванова В.М., Непша О.В. Особливості проведення екологічного туризму на територіях природно-заповідного фонду України // Актуальні проблеми фізичного виховання: зб. тез доп. XII Міжнар. наук. конф. (26-27 вер. 2017 р.). Херсон: Херсонський державний університет, 2017. С. 60-61.
7. Іванова В.М., Непша О.В. Екологічні проблеми використання геологічного середовища людиною // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. С.177-179.
8. Іванова В.М., Непша О.В., Сапун Т.О. Елементи геології в шкільних курсах природознавства і географії // Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах

реалізації Концепції Нової української школи. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2018. С.110-113.

9. Непша О.В. Краєзнавчий туристський маршрут для учнів по вивченню природоохоронних територій // Актуальні проблеми фізичного виховання: зб. тез доп. XII Міжнар. наук. конф. (26-27 вер. 2017 р.). – Херсон: ХДУ, 2017. С. 61-62.

10. Непша О.В., Кондратенко А.І. Краєзнавче значення туристських походів на об'єкти природно-заповідного фонду Мелітопольського району // Мелітопольські краєзнавчі читання. Зб. матеріалів III відкритої регіональної науково-практичної конференції, 16 грудня 2016 р. на базі Мелітопольського міського краєзнавчого музею. Мелітополь, 2016. С. 45-47.

11. Непша О.В. Доцільність організації перспективного туристсько-екскурсійного маршруту «Долиною річки Берда» по вивченню фізико-географічних процесів // Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 30-31 березня 2017 р. Запоріжжя : «Просвіта», 2017. Т. 1. С.262-265.

12. Непша А.В., Сапун Т.А. Геоэкологические проблемы использования геологической среды человеком // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді. Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького. 2017. С.238-240.

13. Прохорова Л.А., Топалова О.І., Непша О.В. Північне узбережжя Азовського моря в межах Запорізької області як перспективний напрям у геотуризмі // Геотуризм: практика і досвід. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (26-28 квітня 2018, Львів). Львів: Каменяр, 2018. С.182-184.

14. Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В. Деякі прийоми та методи вивчення мінеральних ресурсів в школі // Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2018. С.208-211.

15. Прохорова Л., Непша О., Зав'ялова Т. Роль і місце геологічних знань і умінь в шкільній географічній освіті // Формування стратегій міжкультурної комунікації особистості учня в онтогенезі: від методики до методології: тези Міжнар. наук.-практ. конф. (13-14 вересня 2018 р.). Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2018. С.179-182.

16. Про затвердження положення про геологічну пам'ятку природи загальнодержавного значення «Кам'яна могила над р. Молочна» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527737-12#n9> (дата звернення 15.11.2018).

УДК 551.313:502.51(262.5)

*Андрій Шайхатдінов, Лариса Прохорова
(Мелітополь)*

ГЕОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ДОННИХ ВІДКЛАДІВ ЧОРНОГО МОРЯ

У статті автори на основі аналізу літературних джерел спробували представити результати вивчення геолого-екологічних умов формування та поширення донних відкладів в Українському секторі глибоководної зони Чорного моря. На сучасному етапі освоєння ресурсів зазначеного морського басейну найбільш актуальними залишаються питання, пов'язані з геоекологічним вивченням, а також збір, облік та ув'язка в єдину систему інформації. Азово-Чорноморський басейн – один із найбільш перспективних регіонів світу та має в своїх надрах значні мінеральні ресурси.

Ключові слова: донні відклади, пологіди, геолого-екологічні умови, Чорне море, інформаційна система.